
6

СУДЕБНАЯ ТОВАРОВЕДЧЕСКАЯ ЭКСПЕРТИЗА

УДК 343.148.65

О.О. Желавська, провідн. судовий експерт

Київський НДІ судових експертиз

ПРАВО СПОЖИВАЧА НА ЯКІСТЬ ТОВАРІВ ЗА СУЧАСНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ В АСПЕКТІ СУДОВОЇ ТОВАРОЗНАВЧОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

У статті розкрита сутність понять “строк служби”, “термін придатності” і “гарантійний термін” і надані рекомендації щодо їх застосування в рамках проведення судових товарознавчих експертиз при встановленні якості товарів.

Останнім часом до Законів України “Про захист прав споживачів” [1] та “Про стандартизацію” [2] внесені зміни, які потрібно враховувати експертам — товарознавцям при вирішенні питань щодо якості досліджуваних товарів. Як відомо, Закон України “Про захист прав споживачів” регулює відносини між споживачами товарів, робіт і послуг та виробниками і продавцями товарів, виконавцями робіт і надавачами послуг різних форм власності. Він встановлює права споживачів, а також визначає механізм їх захисту та основи реалізації державної політики у сфері захисту прав споживачів, тобто є основним законодавчим документом, яким необхідно керуватися експертам при проведенні експертиз, що призначаються при розгляді справ про захист прав споживачів.

Згідно з положеннями зазначених Законів, з урахуванням внесених до них змін, терміни щодо якості товарів вживаються у таких значеннях:

- **гарантійний строк** — строк, протягом якого виробник (продавець, виконавець або будь-яка третя особа) бере на себе зобов’язання про

здійснення безоплатного ремонту або заміни відповідної продукції у зв'язку з введенням її в обіг;

- **істотний недолік** — недолік, який робить неможливим чи недопустимим використання товару відповідно до його цільового призначення, виник з вини виробника (продавця, виконавця), після його усунення проявляється знову з незалежних від споживача причин і при цьому наділений хоча б однією з нижченаведених ознак:
 - а) він взагалі не може бути усунутий;
 - б) його усунення потребує понад чотирнадцять календарних днів;
 - в) він робить товар суттєво іншим, ніж передбачено договором;
- **недолік** — будь-яка невідповідність продукції вимогам нормативно-правових актів і нормативних документів, умовам договорів або вимогам, що пред'являються до неї, а також інформації про продукцію, наданій виробником (виконавцем, продавцем);
- **нормативний документ** — документ, який установлює правила, загальні принципи чи характеристики різних видів діяльності або їх результатів. Цей термін охоплює такі поняття як “стандарт”, “кодекс ustalеної практики” та “технічні умови”;
- **строк (термін) придатності** — строк (термін), визначений нормативно-правовими актами, нормативними документами, умовами договору, протягом якого у разі додержання відповідних умов зберігання та/або експлуатації чи споживання продукції її якісні показники і показники безпеки повинні відповідати вимогам нормативно-правових актів, нормативних документів та умовам договору;
- **строк служби** — календарний строк використання продукції за призначенням, починаючи від введення в обіг чи після ремонту, протягом якого виробник (виконавець) гарантує її безпеку та несе відповідальність за істотні недоліки, що виникли з його вини;

Закон України “Про захист прав споживачів” також регламентує наступне:

- виробник (виконавець) зобов'язаний забезпечити використання продукції за призначенням протягом строку її служби, передбаченого нормативним документом або встановленого ним за домовленістю із споживачем, а в разі відсутності такого строку — протягом десяти років. Споживач має право пред'явити виробнику (продавцю) вимогу про безоплатне усунення недоліків товару після закінчення гарантійного строку. Ця вимога може бути пред'явлена протягом встановленого строку служби, а якщо такий не встановлено — про-

тягом десяти років, якщо в товарі було виявлено недоліки (істотні недоліки), допущені з вини виробника.

- виробник (виконавець) забезпечує належну роботу (застосування, використання) продукції, в тому числі комплектуючих виробів, протягом гарантійного строку, встановленого нормативно-правовими актами, нормативними документами чи договором. При цьому, гарантійний строк на комплектуючі вироби повинен бути не менший, ніж гарантійний строк на основний виріб, якщо інше не передбачено нормативно-правовими актами, нормативними документами чи договором. Гарантійний строк зазначається в паспорті на продукцію або на етикетці чи в будь-якому іншому документі, що додається до продукції. Гарантійні зобов'язання у будь-якому випадку включають також будь-які зобов'язання виробника (виконавця) або продавця, передбачені рекламою. На сезонні товари (одяг, хутряні та інші вироби) гарантійний строк обчислюється з початку відповідного сезону, що встановлюється Кабінетом Міністрів України. У разі виявлення протягом встановленого гарантійного строку істотних недоліків, які виникли з вини виробника товару (продавця, виконавця), або фальсифікації товару, підтверджених за необхідності висновком експертизи, споживач, в порядку та у строки, що встановлені законодавством, і на підставі обов'язкових для сторін правил чи договору, має право за своїм вибором вимагати від продавця або виробника:

- 1) розірвання договору та повернення сплаченої за товар грошової суми;
- 2) вимагати заміни товару на такий же товар або на аналогічний, з числа наявних у продавця (виробника), товар.

У разі виявлення протягом встановленого гарантійного строку недоліків споживач, в порядку та у строки, що встановлені законодавством, має право вимагати:

- 1) пропорційного зменшення ціни;
 - 2) безоплатного усунення недоліків товару в розумний строк;
 - 3) відшкодування витрат на усунення недоліків товару.
- для продукції, споживчі властивості якої можуть з часом погіршуватися і становити небезпеку для життя, здоров'я, майна споживачів і навколишнього природного середовища, встановлюється строк придатності, який зазначається на етикетках, упаковці або в інших документах, що додаються до неї при продажу і який вважається гарантійним строком. Строк придатності обчислюється, починаючи від дати виготовлення, яка також зазначається на етикетці або в

інших документах, і визначається або часом, протягом якого товар є придатним для використання, або датою, до настання якої товар є придатним для використання. Продаж товарів, на яких строк придатності не зазначено або зазначено з порушенням вимог нормативних документів, а також товарів, строк придатності яких минув, забороняється. У разі придбання споживачем продовольчих товарів неналежної якості продавець зобов'язаний замінити їх на товари належної якості або повернути споживачеві сплачені ним гроші, якщо недоліки виявлено у межах строку придатності;

- стосовно продукції, на яку гарантійні строки або строк придатності не встановлено, споживач має право пред'явити продавцю (виробнику, виконавцю) відповідні вимоги, якщо недоліки було виявлено протягом двох років;
- стосовно непродовольчих товарів, що перебували у використанні та були реалізовані через роздрібні комісійні торговельні підприємства, вимоги споживача, зазначені вище, задовольняються за згодою продавця.

Стаття 680 Цивільного Кодексу України [3] “Строки виявлення недоліків і пред'явлення вимоги у зв'язку з недоліками проданого товару” регламентує:

- якщо на товар не встановлений гарантійний строк або строк придатності, вимога у зв'язку з його недоліками може бути пред'явлена покупцем за умови, що недоліки були виявлені протягом розумного строку, але в межах двох років;
- строк для виявлення недоліків товару, що перевозився або був відправлений поштою, обчислюється від дня одержання товару в місці призначення.
- якщо на товар встановлено гарантійний строк, покупець має право пред'явити вимогу у зв'язку з недоліками товару, які були виявлені протягом цього строку;
- якщо на комплектуючий виріб встановлено гарантійний строк меншої тривалості, ніж на основний виріб, покупець має право пред'явити вимогу у зв'язку з недоліками комплектуючого виробу, якщо ці недоліки були виявлені протягом гарантійного строку на основний виріб;
- якщо на комплектуючий виріб встановлено гарантійний строк більшої тривалості, ніж гарантійний строк на основний виріб, покупець має право пред'явити вимогу у зв'язку з недоліками товару, якщо недоліки у комплектуючому виробі виявлені протягом гарантійно-

го строку на нього, незалежно від спливу гарантійного строку на основний виріб;

- покупець має право пред'явити вимогу у зв'язку з недоліками товару, на який встановлений строк придатності, якщо вони виявлені протягом строку придатності товару;
- якщо недоліки товару виявлені покупцем після спливу гарантійного строку або строку придатності, продавець несе відповідальність, якщо покупець доведе, що недоліки товару виникли до передання йому товару або з причин, які існували до цього моменту.

Таким чином, законодавство при захисті прав споживача на якість товару (роботи) передбачає не тільки передачу споживачу якісного товару, але і встановлює гарантії підтримування цього товару у працездатному стані, а також покладає на виробника (виконавця) певні обов'язки перед споживачем в цій сфері.

Сучасне законодавство про захист прав споживачів оперує кількома категоріями “строк”: строк служби, термін придатності, гарантійний строк. Кожний з названих строків — термін часу, протягом якого, продавець (виробник, виконавець) несе певні обов'язки та відповідальність за товар (послуги, роботи). Зазначені строки грають важливу роль при забезпеченні прав споживачів і визначенні меж відповідальності виробників (продавців, виконавців). Поняття “строку служби” раніше застосовувалось в технічній літературі і технічній документації, у тому числі державних стандартах, як технічна характеристика надійності і довговічності продукції (звичайно, машин, пристроїв і іншої продукції виробничого призначення) та не несло ніякого юридичного навантаження. Тепер Закон “Про захист прав споживачів” дає визначення терміну “строку служби”, тобто строк служби визначений як термін, продовж якого діє зобов'язання виробника (виконавця) забезпечувати споживачу можливість використання товару (роботи) за його цільовим призначенням.

Як відомо, товар або робота не можуть використовуватися вічно, рано або пізно вони ламаються і їх потрібно викидати. Щоб визначити, який же термін використання товару вважається нормальним, Закон “Про захист прав споживачів” ввів поняття “строк служби”, визначаючи його як термін часу, на протязі якого виробник (виконавець) зобов'язується забезпечити споживачу можливість використовувати товар (роботу) за призначенням і несе відповідальність перед споживачем за істотні недоліки, що виникли в товарі за його, виробника, провини. Строк служби встановлюється виробником (виконавцем) в

його технічній документації, зазвичай в технічних умовах на товар, і може обчислюватися одиницями часу (годинами, місяцями, роками) — часовим періодом, а також одиницями роботи (пробігом транспортних засобів, напрацюванням до першої відмови тощо). В практиці широко застосовується комбіноване обчислювання строку служби у тих та інших одиницях. Тривалість строку служби визначається, насамперед, терміном безпечного використання товару на підставі об'єктивних даних його експлуатації, випробувань, спеціальних досліджень тощо. Таким чином, тривалість строку служби визначається виробником, виходячи з видів використаних матеріалів, технологічних можливостей, конструктивних особливостей, способу обробки, тому можуть зустрічатися аналогічні товари різних виробників з різними термінами придатності. При цьому, як впливає з формулювання закону, встановлення строку — це право, а не обов'язок виробника. Якщо ж виробник через якінебудь причини не вважає за необхідне встановлювати строк служби на вироблений товар, то у відповідності із встановленими Законом вимогами він буде нести відповідальність за виникнення істотних недоліків товару протягом 10 років з дня передачі товару споживачу. Впродовж строку служби покупець має право:

- на забезпечення ремонту та технічного обслуговування товару (роботи);
- на пред'явлення вимог щодо істотних недоліків в товарі (роботі), на відшкодування шкоди.

Якщо товар купується для довготривалого використання, то з метою захисту споживача при вирішенні питань, хто та на яких умовах буде обслуговувати товар після закінчення гарантійного строку, закон покладає на виробника певні обов'язки по забезпеченню післягарантійного обслуговування товару, а саме: виробник повинен забезпечити ремонт і технічне обслуговування товару, а також випуск і постачання в торгівлі та ремонтні організації запасних частин у необхідному для ремонту та технічного обслуговування об'ємі і асортименті. Виконувати ці вимоги виробник зобов'язаний протягом всього терміну виробництва товару, а після його зняття з виробництва — протягом встановленого виробником строку служби або протягом десяти років з моменту зняття товару з виробництва, якщо строк служби не встановлений. Якщо підприємство-виробник товару цих обов'язків не виконує і споживач зіштовхується з неможливістю відремонтувати товар, то у споживача виникають додаткові права, наприклад, право на усунення недоліків за рахунок виробника, а в деяких випадках і на заміну товару.

Виходячи з інтересів безпеки громадян України Закон встановлює правило, у відповідності з яким, якщо товар (робота) по закінченню певного часу може бути небезпечним для життя, здоров'я або майна споживачів, то встановлення строку служби на ці товари (результати робіт) стають обов'язковою вимогою для виробника. Оскільки не до всякого товару можна застосувати норми закону про строк служби, вводиться поняття “термін придатності”, тобто період часу, по закінченню якого товар (робота) вважається непридатним для використання за призначенням. Цей термін в обов'язковому порядку повинен встановлюватися на продукти харчування, парфумерно — косметичні товари, медикаменти, товари побутової хімії та інші подібні товари. Термін придатності встановлюється на товари:

- які у процесі збереження або використання втрачають свої споживчі властивості;
- споживчі властивості яких можуть погіршуватися з часом;
- які можуть стати з часом небезпечними.

Продаж товару з вичерпаним терміном придатності або товарів, на які в порушення вимог законодавства термін придатності не був встановлений виробником, не дозволяється.

Будь-який товар проходить певний термін “звикання”, протягом якого можуть виявитися його особливості або недоліки. Для того, щоб термін “звикання” пройшов найменш безболісно для споживача, Закон передбачає право виробника (виконавця) встановлювати на товар (крім строку служби та терміну придатності) гарантійний строк. Таким чином, гарантійний строк — це термін часу, протягом якого виробник приймає на себе підвищені обов'язки перед споживачем, наприклад, зобов'язується за свій рахунок усувати виникаючі недоліки, а в окремих випадках і замінити товар на новий. У теперішній час торговельні компанії, намагаючись залучити клієнтів, надають їм різного роду додаткові послуги і тут гарантійне обслуговування набрало досить широке розповсюдження, але потрібно знати, що можна надавати додаткову гарантію, і при цьому додаткова гарантія повинна бути встановлена тільки понад гарантійного строку виробника і продавець може брати додаткову плату за право використовувати додаткову гарантію, при умові надавання споживачу вибору — придбати товар з додатковою гарантією або без неї.

Законодавство чітко регламентує, з якого дня обчислюються гарантійний строк і строк служби товару. Гарантійний строк, а також строк його служби, обчислюються з дня продажу товару споживачу (якщо

інше не передбачено договором). Якщо день продажу товару встановити неможливо, то ці строки обчислюються з дня виготовлення товару. Однак для товарів, момент покупки яких не збігається з часом початку їх використання, ці строки обчислюються по-іншому. Наприклад, на сезонні товари (одяг, хутряні та інші вироби) гарантійний строк обчислюється з початку відповідного сезону, що встановлюється Кабінетом Міністрів України. Також, у разі продажу товарів за зразками, поштою, а також у випадках, коли час укладання договору купівлі — продажу і час передачі товару споживачеві не збігаються, гарантійний строк обчислюється, починаючи від дня передачі товару споживачеві, а якщо товар потребує спеціального установаження (підключення) чи складання, — від дня їх здійснення.

Таким чином, експерт — товаровознавець при вирішенні питань, пов'язаних з встановленням якості товарів, повинен у повній мірі володіти сучасним трактуванням законодавства України щодо понять “строків служби”, “термінів придатності” і “гарантійних строків”.

Список використаної літератури

1. Про захист прав споживачів [Електронний ресурс]: Закон України від 12 травня 1991 року № 1023-ХІІ із змінами станом на 02 грудня 2013 року. — Режим доступу: <http://rada.gov.ua>
2. Про стандартизацію [Електронний ресурс]: Закон України від 17 травня 2001 року № 2408-ІІІ із змінами станом на 02 грудня 2013 року. — Режим доступу: <http://rada.gov.ua>
3. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]: кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-ІV із змінами станом на 02 грудня 2013 року. — Режим доступу: <http://rada.gov.ua>

Резюме

В статье представлено современное толкование некоторых положений законодательства Украины относительно понятий “срок служби”, “срок годности” и “гарантійний строк”, а также указаны границы обязанностей продавца (производителя) в течение действия этих сроков.

Summary

The article considers the current interpretation of the law of Ukraine concepts of "lifetime", "godnosti term" ("working life") and "garantiyny period" ("warranty period"), and given takozh border duty seller (manufacturer) within the time duration of these actions.